

Bokanmälningar

Två studier av familjepolitikens fördelningseffekter

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi har givit ut två skrifter som behandlar fördelningseffekter av familjepolitik. Det är ett brännande aktuellt ämne som vällar starka emotioner och där fakta ofta saknas. Den ena av studierna, *Enhetligt barnstöd? Några variationer på statligt stöd till barnfamiljerna* (Ds Fi 1983:6, 77 s), författad av Staffan Wahlström analyserar en tänkt politikförändring där de nuvarande barnbidragen, livsmedelssubventionerna och statliga bostadsbidragen tas bort och ersätts av ett enhetligt barnstöd. Detta barnstöd tänkes utformat enligt tre alternativ: 1) obeskattat ej inkomstprövat enhetligt barnstöd, 2) obeskattat men inkomstprövat enhetligt barnstöd, 3) beskattat enhetligt barnstöd. Alla tre alternativen innebär en nettoöverföring från hushåll utan barn till hushåll med barn, där det första alternativet liknar en ökning av det nuvarande barnbidraget, det andra alternativet liknar det nuvarande statliga bostadsbidraget och det tredje liknar ett bruttolönetillskott. Den andra studien, *Fördelningseffekter av barnomsorg. Rapport till expertgruppen i offentlig ekonomi* (Ds Fi 1983:30, 136 s), av Anders Hederstierna och Brita Schwarz behandlar den ojämlika fördelningen av barnstödet som uppstår därför att vissa barnfamiljer har tillgång till subventionerad barnomsorg medan andra måste ordna sin

barnomsorg privat utan denna subvention.

Wahlström har bearbetat statistiken för hushållens inkomster (HINK) och använt hushållsbudgetundersökningen (HBU78) vid analyser av livsmedelskonsumtionen i olika hushållstyper. Med hjälp av detta material har han beräknat barnens fördelning på olika hushållstyper och genomsnittlig disponibel inkomst per hushåll och per konsumtionsenhet för varje hushållstyp. Politikförslagets effekter på disponibel inkomst och andelen hushåll under existensminimum visas för de tre huvudalternativen med varianter för alternativ 2 och 3, sammanlagt 5 alternativ.

Fördelarna med Wahlströms studie är många. Han tänker direkt i termer av en totalfinansierad reform. Han använder faktisk inkomstfördelning. Han redovisar resultaten i lättfattliga tabeller och diagram. Alternativen är klart definierade och valda så att de speglar förslag som faktiskt framförts i debatten. Den som letar efter vilket alternativ Wahlström föredrar letar dock förgäves. Detta är idealet för arbetsfördelningen mellan forskare/utredare å ena sidan och politiker å andra sidan. Den politiska debattens kvalitet skulle kunna höjas avsevärt om propositioner i allmänhet kunde stödja sig på underlag av detta slag. Men studien är inte fullständig eftersom incitamentseffekterna

inte diskuteras. Nästa studie borde ta hänsyn till att beskattade och obeskat- tade barnbidrag kan förväntas påverka arbetsutbudet, och därmed inkomstfördelningen, på olika sätt.

Varför är inte barnomsorgsstudien upplagd på liknande sätt? Alla vet redan att det är en förmån att få in sitt barn på daghem och att förmånen är större ju fler barn man har. Flera studier har visat att det är samhällsekonomiskt mer fördelaktigt att kvinnor yrkesarbetar och har daghemsplatser åt sina barn än att de förhindras att yrkesarbeta på grund av brist på daghemsplats. Hederstierna och Schwarz tillför inte något nytt till detta, i synnerhet som deras modellsimuleringar utgår från tänkta inkomstförhållanden i stället för faktiska.

Det problem som vi har att lösa nu är: Hur skall vi kunna åstadkomma daghemsplatser åt alla barn i dagens situation med budgetunderskott och ansträngda kommunala finanser? I slutet av skriften kommer Hederstierna och Schwarz in på detta och de föreslår två alternativ. Det ena är att höja daghemsavgifterna och det andra är att ändra på daghemmens funktionssätt så att personaltätheten kan minskas och

därmed också kostnaderna per plats i barnomsorgen. Ett förslag är sänkning av åldern för skolstarten till 6 1/2 år, ett annat är obligatorisk förskola kombinerad med lunch för barn mellan 5 och 6 1/2 år, så att vistelsetiden blir omkring 5 timmar. Organisatoriska förändringar av förskolan så att en del av dagen har en mer skolliknande prägel med mindre personaltäthet kan vara en väg till effektivitetsvinster. Även viss anpassning av organisationen till den faktiskt efterfrågade vistelsetiden kan medföra vinster. Endast 22 procent av alla barn i förskoleåldern är barn till vårdnadshavare där antingen båda föräldrarna eller den ensamstående föräldern heltidsarbetar. Detta innebär att många barn de facto inte efterfrågar heltidsplats. Här borde Hederstierna och Schwarz ha startat. Jag hoppas att nästa skrift om barnomsorgen utgår från en totalfinansierad reform och studerar förslag som syftar till förbättringar av resursutnyttjandet med avseende på effekterna på den faktiska inkomstfördelningen.

Ekon dr *Siv Gustafsson*
Demografiska avdelningen
Stockholms universitet